

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
ասպիրանտների և հայցորդների
նստաշրջանի
նյութերի ժողովածու

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարկության է երաշխավորել Երևանի պետական
համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝

*իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբրուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան*

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.yasu.am
publishing.yasu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@yasu.am

Տպագրական 24.25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Varser Karapetyan

CURRENT TENDENCIES OF ECONOMIC, SOCIAL
AND CULTURAL RIGHTS 6

Կարեն Ամիրյան

ՕՐԵՆՍԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ 16

Հարությունյան Հայկ

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՁԵՎԻ ԷՎՈԼՅՈՒՑԻԱՆ ՀՀ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ . 28

Ռոզա Աբաջյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ԴԱՐԱՇՐՁԱՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՄԻՏՔԸ 42

Կարեն Հակոբյան

ԼՍՎԱԾ ԼԻՆԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՊԱՏՇԱՃ
ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԲԱՂԱԴՐԱՏԱՐԸ 54

Սոսն Բարսեղյան

ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԻՐԱՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 71

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ
ԵԶՐՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 84

Լիլիթ Մելիքսեթյան

ՀԱՆՐԱՔՎԵԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ
ԱՄՐԱԳՐՈՒՄՆ ՈՒ ԿԱՅԱՅՈՒՄԸ 1991-1995 ԹԹ..... 96

Տարևիկ Նահապետյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՁՆԵՐԻ
ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ
ՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 112

Գևորգ Պողոսյան

ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՈՒՄ ՍՏԱՅՎՈՂ ԳՈՒՄԱՐԻ
ԲԱՇԽՄԱՆ ԱՐԳԵԼՔԻ ՈՐՈՇ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐ 130

Մովսես Խաչատրյան

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ ՕՐԵՆՔՈՎ
ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՀԻՄՔԵՐՈՎ..... 147

Արամ Ղափամանյան

ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԼԻԶԻՆԳԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 162

Շուշանիկ Ղուկասյան

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ԿՐՈՂ ԱՆՁԻՆՔ 177

Անի Մուրաֆյան

ԿԵՂԾ ԵՎ ՇԻՆԾՈՒ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԱՆՎԱՎԵՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ
ԿՈՂՄԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՄԱՆ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԸ..... 193

Ռուբինա Պետրոսյան

ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՅԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՈՉ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ԵՎ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ
ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ 208

Տաթևիկ Գևորգյան

ՊԱՏԻԺ ՆՇԱՆԱԿԵԼՈՒ ՄԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ 233

Նունե Հայրապետյան

ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԵՎ
ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ՀՀ-ՈՒՄ. ԴՐԱ
ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ 247

Լիանա Եղիզարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼՈՒ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ
ՀԱՄԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՏԵՂԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ 261

Սրբուհի Գայան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ
ՆՊԱՏԱԿԱՀԱՐՄԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ 275

Լիլիթ Պետրոսյան

ԳՈՐԾԻ ՓԱՏՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՆ Ի ՊԱՇՏՈՆԵ
ՊԱՐԶԵԼՈՒ ("EX OFFICIO") ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 287

Անի Միքայելյան

ՄԻՍՅԱՆՑ ՀԵՏ ԿԱՊԿԱԾ ԳՈՐԾԵՐԻ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԸՆԴԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ
ՏԵՍԱԿ 299

Անի Դանիելյան

ՄԻՆԶԴԱՏԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՆԱԽՆԱԿԱՆ
ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՄԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ
ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԵՐԱՇԽԻՔ 321

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻՆ ԱՆՄԵՂՍՈՒՆԱԿ ԱՆՁԱՆՑ
ՍԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱ-
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 336

Էմմա Ավագյան

ԽՈՇՏԱՆԳՄԱՆ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ..... 352

Նազելի Թովմասյան

ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 368

Ռոմելա Մանուկյան

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԲԱԶԱՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ԵՎ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒ-
ԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ..... 380

**ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ
ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ԿՐՈՂ
ԱՆՁԻՆՔ**

Ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատվություն կրող սուբյեկտների հստակ տարանջատման, վերջիններիս պատասխանատվության դրսևորման առանձնահատկությունների հարցը ունի կարևոր նշանակություն վնաս կրած անձի քաղաքացիական իրավունքների արդյունավետ պաշտպանության, վնաս պատճառած անձի նկատմամբ ներգործության և պատասխանատվության համարժեք միջոցներ կիրառելու, պատճառված վնասի ամբողջական հատուցումը ապահովող կառուցակարգերի արդյունավետությունը երաշխավորելու տեսանկյունից:

Ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատու սուբյեկտների շրջանակը սահմանվում է ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի (այսուհետ՝ Քաղաքացիական օրենսգրք) 1089-րդ հոդվածով, որի 1-ին մասով որպես ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման սուբյեկտներ առանձնացվում են ապրանք վաճառողը և արտադրողը, իսկ տուժողին ընձեռվում է ապրանք վաճառողի կամ արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն:

Օրենսդրական նման կարգավորման նախատեսումը նախ և առաջ պահանջում է քննարկել այն հարցը, թե ինչով է պայմանավորված օրենսդրի կողմից տուժողին ապրանք վաճառողի կամ արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն ընձեռելը, ի՞նչ պայմաններ են անհրաժեշտ տվյալ սուբյեկտին որպես ապրանք արտադրող կամ վաճառող դիտարկելու համար, ի՞նչ առանձնահատկություն է բնորոշ վնաս պատճառած անձանց պատասխանատվության դրսևորմանը:

Հարկ է նշել, որ վկայակոչված խնդիրները քննարկման առար-

¹ ԵՊՀ քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտ. դեկավար ի.գ.թ., դոց. Գ. Բեքմեզյան:

կա են դարձել նաև մասնագիտական գրականության մեջ: Օրինակ, Ռ. Վ. Խալինը գտնում է, որ ուսումնասիրվող իրավահարաբերությունում առկա է պարտապանի կողմում անձանց բազմաթիվություն, և վերջիններս կրում են համապարտ պատասխանատվություն¹: Վ. Գ. Կորենևան գտնում է, որ սպառողին պատասխանատու անձանց միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն ընձեռելը վկայում է, որ պատասխանատվությունը բաժնային, համապարտ կամ լրացուցիչ չէ, այլ դրան բնորոշ է հատուկ իրավական բնույթ²: Ուշադրության է արժանի այն, որ հեղինակները, քննարկելով ապրանք վաճառողի և արտադրողի պատասխանատվության դրսևորման առանձնահատկությունների հարցը, չեն պարզաբանում, թե ինչով է պայմանավորված վերջիններիս պատասխանատվության համապարտությունը կամ ինչու է արտահայտվում պատասխանատվության հատուկ իրավական բնույթը:

Մեր կարծիքով, Քաղաքացիական օրենսգրքի 1089-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված իրավակարգավորումը չպետք է մեկնաբանվի որպես ապրանք վաճառողի և արտադրողի համապարտ կամ ինչպես նշվում է գրականության մեջ հատուկ իրավական բնույթ ունեցող պատասխանատվության նախատեսում, քանի որ օրենսդիրը տուժողին միայն ընձեռում է ապրանք վաճառողի կամ արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն, իսկ համապարտություն նախատեսելու պարագայում օրենսդրորեն պետք է ուղղակիորեն նշվեր պատասխանատվության համապարտության վերաբերյալ: Վերը նշված նորմում վաճառողի և արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորությունը որպես համապարտություն որակելը խնդրահարույց է նաև արտապայմանագրային պատասխանատվության պայմանների տեսանկյունից, քանի որ նման մեկնաբանման դեպքում պատասխանատվություն կարող է դրվել այն սուբյեկտի վրա, ով հակաօրինական վարքագիծ չի դրսևորել:

¹ См. у **Халин Р. В.**, "Гражданско-правовая ответственность за вред, причиненный недостатками товаров, работ и услуг по праву России, Англии и США", автореферат дис., Курск, 2015, էջ 15:

² См. у **Коренева В. Г.**, "Ответственность за недостатки товаров, работ и услуг как особый вид деликтной ответственности в гражданском праве Российской Федерации", Бизнес в законе, Экономико-юридический журнал, 2011, N 2, էջեր 93-94:

Անգամ, եթե ընդունենք, որ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1058-րդ հոդվածի 1-ին մասը թույլատրում է օրենքով հատուկ նախատեսված դեպքերում վնասի հատուցման պարտականությունը վնաս չպատճառած անձի վրա դնելը, այլ է համանման դեպքերում օրենսդրի հետապնդած դրդապատճառը, և ողջ իրավակարգավորման հիմքում դրված տրամաբանությունը¹: Բացի այդ, վաճառողի և արտադրողի համապարտ պատասխանատվության դիտարկումը խնդրահարույց է նաև պատճառահետևանքային կապի տեսանկյունից, քանի որ այս դեպքում որպես պատասխանատու կարող է դիտարկվել այն սուբյեկտը, ով հակաօրինական վարքագիծ չի դրսևորել, պատճառված վնասը ոչ օրինաչափ վարքագծի ուղղակի հետևանքը չի եղել՝ այսինքն բացակայել է ուղղակի պատճառահետևանքային կապը: Ընդ որում, միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ եվրոպական երկրներում ևս վաճառողի և արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորությունը չի դիտարկվում որպես համապարտություն, և վերջիններս համապարտ պատասխանատվություն են կրում բացառապես վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում²:

Մենք այն տեսակետին ենք, որ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1089-րդ հոդվածի 1-ին մասով տուժողին ընտրություն կատարելու հնարավորություն ընձեռելը պայմանավորված է նրանով, որ ապրանքաշրջանառության ներկայիս պայմաններում ապրանքների մեծամասնությունը սպառողին է հասնում միջնորդավորված ձևով, իսկ սպառողը, իր կարգավիճակից ելնելով, չի կարող հստակ կանխատեսել, թե ապրանքաշրջանառության շղթայում գործող սուբյեկտներից ով է հանդիսացել վնաս պատճառող վարքագիծ դրսևորողը: Մա իր հերթին պայմանավորված է ապրանքաշրջանառության շղթային

¹ Օրինակ՝ 14 տարեկան չարձած անչափահասի պատճառած վնասի համար պատասխանատվություն են կրում նրա ծնողները, որդեգրողները կամ խնամակալը, քանի որ ունեն հսկողության իրականացման պարտականություն, նմանապես անգործունակ ճանաչված քաղաքացու պատճառած վնասը հատուցում է խնամակալը կամ այն կազմակերպությունը, որը պարտավոր էր հսկողություն իրականացնել նրա նկատմամբ

² Տե՛ս **Council Directive 85/374/EEC** of 25 July 1985 "On the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products", Official Journal of the European Communities, L 210, 1985, N 07/08, հոդված 5:

բնորոշ կապուղիների բազմազանությամբ, ապրանքային շուկայում սպառողի վարքագծի ոչ արհեստավարժությամբ, սպառողական շուկայում տիրող իրավիճակի մասին ամբողջական և համալիր պատկերացում կազմելու անհնարինությամբ: Նման իրավիճակի առկայությունը պահանջում է այնպիսի մեխանիզմի նախատեսում, որի արդյունքում կերաշխավորվի ապրանքաշրջանառության բարդ շղթայում գործունեություն ծավալած սուբյեկտների կողմից վնասի հատուցման իրականացումը, ինչը կարող է ապահովվել տուժողի իր սեփական ընտրությամբ ապրանք վաճառողին կամ արտադրողին հատուցման պահանջ ներկայացնելու իրավունքի իրացմամբ:

Պարզաբանելով ապրանք վաճառողի և արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն ընձեռելու օրենսդրի դրդապատճառները՝ անհրաժեշտ ենք համարում նաև քննարկել այն հարցը, թե ինչ գործունեություն ծավալելու տվյալ սուբյեկտը կարող է դիտարկվել որպես ապրանք վաճառող կամ արտադրող: Այս հարցի քննարկումը կարևոր է նախ և առաջ տուժողի համար իր կրած վնասների հատուցման կանխատեսելիությունը ապահովելու տեսանկյունից: Քաղաքացիական օրենսգրքի 60-րդ գլխի 3-րդ պարագրաֆը որպես պատասխանատու սուբյեկտ դիտարկելով վաճառողին և արտադրողին, չի բացահայտում այս եզրույթների բովանդակությունը: Այս առումով հարց է առաջանում, թե արդյոք ապրանքի վաճառքով կամ արտադրությամբ զբաղվող ցանկացած սուբյեկտ կարող է դիտարկվել որպես վնաս պատճառած անձ: Մեր կարծիքով, Քաղաքացիական օրենսգրքի 1089-րդ հոդվածի 1-ին մասի «վաճառող» և «արտադրող» եզրույթները պետք է ընդգրկեն միայն ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող սուբյեկտներին՝ այսինքն այն սուբյեկտներին, որոնց գործունեությանը բնորոշ է տնտեսական բնույթը: «Վաճառող» և «արտադրող» եզրույթներին լայն մեկնաբանություն տալու դեպքում կխախտվի Քաղաքացիական օրենսգրքի 60-րդ գլխի 3-րդ պարագրաֆի և նույն օրենսգրքի 1058-րդ հոդվածի հարաբերակցության տրամաբանությունը: Մեր կողմից առաջ քաշված այս եզրահանգումը պայմանավորված է հետևյալով՝

1. անձնական, ընտանեկան, տնային կամ այլ օգտագործման համար նախատեսված ապրանքները սովորաբար արտադրվում կամ վաճառվում են ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող սուբյեկտների կողմից (օրինակ՝ մանրածախ առևտուր)։

2. «արտադրող» տերմինի օգտագործումը արդեն իսկ վկայում է, որ իրականացվող գործունեությանը բնորոշ է պարբերական բնույթը:

3. օրենսդրի կողմից ապրանք վաճառողի և արտադրողի՝ առավել խստացված (առանց մեղքի) պատասխանատվության նախատեսումը ևս հուշում է, որ նման պատասխանատվությունը առավելապես բնորոշ է ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող սուբյեկտին:

4. այն պարագայում, երբ վնասը պատճառվի ձեռնարկատիրական գործունեություն չիրականացնող սուբյեկտի վաճառած կամ արտադրած ապրանքի հետևանքով, դրա հատուցումը կիրականացվի Քաղաքացիական օրենսգրքի 1058-րդ հոդվածի հիման վրա (ըստ մեղքի պատասխանատվություն):

Ընդ որում նշված հարցի կապակցությամբ միջազգային փորձի ուսումնասիրությունը ևս հանգում է նրան, որ ապրանք արտադրող կամ վաճառող են դիտարկվում այն սուբյեկտները, որոնց գործունեությունը հետապնդում է շահույթ ստանալու նպատակ¹: Եվրոպական երկրներում ապրանք արտադրող է դիտարկվում պատրաստի ապրանքը, դրա բաղկացուցիչ մասերը կամ հումքը արտադրողը, ինչպես նաև այն սուբյեկտը, ով ներկայանում է որպես արտադրող ապրանքի վրա իր անունը, ապրանքային նշանը կամ անհատականացման այլ միջոցը տեղադրելով: Եվրոպական Միության տարածք իրացման համար ապրանք ներմուծող սուբյեկտը ևս դիտարկվում է ապրանք արտադրող: Եթե Եվրոպական Միության տարածք ներմուծվում է անանուն ապրանք, ապա արտադրող է դիտարկվում մատակարարը, բայց վերջինս պատասխանատվություն չի կրում, եթե տուժողին ողջամիտ ժամկետում տրամադրում է իրեն ապրանք մատակարարած սուբյեկտի կամ փաստացի արտադրողի վերաբերյալ տեղեկատվություն²: Ամերիկյան իրավական համակարգում ապրանքների թերությունների համար պատասխանատու է այն սուբյեկտը, ով ներգրավված է ապրանքի վաճառքի կամ այլ եղանակով դրա բաշխման գործընթացի մեջ: Ընդ որում, այդ շրջանակը ներառում է բոլոր նրանց, ովքեր իրականացնում են այնպիսի գործու-

¹ Տե՛ս նույն տեղում, հոդված 3, հոդված 7:

² Տե՛ս **Taschner, Hans Claudius**. "Harmonization of Products Liability Law in the European Community." *Tex. Int'l LJ*, 1999, N 34:21, էջ 29-30:

նեություն, որը հանգեցնում է ապրանքների վերջնական օգտագործմանը կամ սպառմանը¹:

Հաշվի առնելով նաև այլ երկրների կողմից որդեգրված մոտեցումները՝ կարող ենք եզրահանգել, որ ապրանք վաճառող պետք է դիտարկել դրա իրացմամբ զբաղվող սուբյեկտին, իսկ արտադրող՝ ինչպես պատրաստի ապրանքը, դրա բաղկացուցիչ մասերը կամ հումքը արտադրողին, այնպես էլ այն սուբյեկտին, ով ապրանքի վրա իր անունը, ապրանքային նշանը կամ անհատականացման այլ միջոց տեղադրելով, ներկայանում է որպես արտադրող: Այս տարանջատումը կարևոր նշանակություն ունի տուժողի կողմից վնասի հատուցման պատասխանատու սուբյեկտի ճիշտ ընտրության տեսանկյունից, քանի որ, տուժողը կարող է վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնել և՛ պատրաստի ապրանքը, և՛ դրա բաղկացուցիչ մասերը արտադրողի դեմ, եթե գտնում է, որ թերություն է ունեցել ինչպես ամբողջ ապրանքը, այնպես էլ դրա բաղկացուցիչ մասը²:

Ուշադրության է արժանի նաև այն, որ եվրոպական երկրներում (օրինակ՝ Իտալիա³, Գերմանիա⁴) պատասխանատու սուբյեկտների համար սահմանվում է վնասի հատուցման պարտականության առաջնահերթություն՝ առաջին հերթին պատասխանատու դիտարկելով արտադրողին, իսկ վերջինիս պարզելու անհնարինության դեպ-

¹ Այս մասին առավել մանրամասն տե՛ս Restatement of the Law, Third: Torts: Products Liability, 1998, հասանելի https://ius.unibas.ch/fileadmin/user_upload/fe/file/Vorlesung_vom_13.1._Restatement_of_the_law_thirds_tords_Product_Liability.pdf հղումով՝ 20.05.2017թ. դրությամբ:

² Օրինակ՝ անձը ձեռք է բերում միկրոալիքային վառարան, որն արտադրական թերության հետևանքով վնաս է պատճառում անձի առողջությանը և միաժամանակ պարզվում է, որ թերություն է ունեցել նաև այլ արտադրողի կողմից արտադրված և տվյալ միկրոալիքային վառարանի մեջ ներմուծված դրա առանձին մասը:

³ Տե՛ս **Dreyfuss, Richard H.** "The Italian Law on Strict Products Liability", *NYL Sch. J. Int'l & Comp. L.*, 1997, N 17, էջեր՝ 46-47:

⁴ Տե՛ս Product Liability Act of 15 December 1989 (Federal Law Gazette I, p. 2198), last amended by Article 180 of the regulation of 31 August 2015 (Federal Law Gazette I, p. 1474), հասանելի է https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_prodhaftg/englisch_prodhaftg.html հղումով՝ 08.06.2017 թվականի դրությամբ:

քում՝ վաճառողին, եթե վաճառողը սպառողին չի հայտնում արտադրողի վերաբերյալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն:

Եվրոպական երկրների այս մոտեցումը թերևս կարելի է բացատրել նրանով, որ ապրանքների թերությունները մեծամասամբ առաջանում են դրանց արտադրության, նախագծման և պատրաստման պրոցեսում, և, ըստ այդմ, պատասխանատու են դիտարկվում այդ գործընթացում ներգրավված անձինք, իսկ արտադրողի անձը անհայտ լինելու դեպքում վաճառողի դեմ պահանջ ներկայացնելու հնարավորություն ընձեռելը մեր կարծիքով պայմանավորված է նաև նրանով, որ վաճառողը, իր գործունեության բնույթից ելնելով, ունի արտադրողին անհատականացնելու առավել արդյունավետ հնարավորություն:

Եվրոպական երկրների մոտեցումը էականորեն տարբերվում է ամերիկյան մոտեցումից, որտեղ պատասխանատու սուբյեկտ է դիտարկվում վաճառողը¹, ով ներգրավված է ապրանքի վաճառքի կամ այլ եղանակով դրա բաշխման գործընթացի մեջ²: Այսինքն՝ ամերիկյան իրավական համակարգում չի առաջադրվում արտադրողին վնասի հատուցման պահանջը առաջնահերթորեն ներկայացնելու որևէ պահանջ: Պատճառած վնասի համար պատասխանատվություն են կրում առևտրի շղթայի այն բոլոր սուբյեկտները, որոնք գործունեությունը հանգեցրել են ապրանքի վերջնական սպառմանը կամ իրացմանը: Դիտարկելով եվրոպական և ամերիկյան մոտեցումները՝ մենք կարծում ենք, որ ի սկզբանե արտադրողին և միայն վերջինիս անձը անհայտ լինելու դեպքում վաճառողին պահանջ ներկայացնելու մոտեցման հիմնավորվածությունը պետք է դիտարկել ոչ միայն իրավական, այլև տնտեսական հարթությունում՝ հաշվի առնելով տվյալ երկրի ներքին և արտաքին շուկայի առանձնահատկությունները, ներմուծման և արտահանման ընդհանուր ծավալը:

Այս հանգամանքի հաշվառմամբ մեր կողմից պետական իրավասու մարմիններ ներկայացված հարցումների արդյունքում ստաց-

¹ Տե՛ս **Dreyfuss, Richard H.**, վերը նշված աշխատությունը, էջ 45:

² Այս մասին առավել մանրամասն տե՛ս Restatement of the Law, Third: Torts: Products Liability, 1998, հասանելի https://ius.unibas.ch/fileadmin/user_upload/fe/file/Vorlesung_vom_13.1._Restatement_of_the_law_thirds_tor ds_Product_Liability.pdf հղումով՝ 20.05.2017 թ. դրությամբ:

ված տեղեկատվությունից պարզ է դառնում, որ ՀՀ-ում ներքին արտադրողների և ՀՀ տարածք ապրանք ներմուծող օտարերկրյա արտադրողների վերաբերյալ առանձնացված հաշվառում չի իրականացվում¹: Մեր կողմից ստացվել է նաև տեղեկատվություն 2014-2016 թվականների և 2017 թվականի հունվար-մարտ ամիսների ՀՀ ներմուծման և արտահանման ցուցանիշների վերաբերյալ, որոնք ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում՝

Ժամանակաշրջան	Ներմուծում ² (քաշը, տոննա)	Արտահանում (քաշը, տոննա)
2014 թվական	3 915 949.3	631 389.7
2015 թվական	3 700 881.8	791 923.0
2016 թվական	3 786 745.2	899 523.3
2017 հունվար-մարտ	1 097 940.4	207 968.4

Ներկայացված տվյալներից կարող ենք եզրահանգել, որ ՀՀ-ում ապրանքների ներմուծման ծավալը գերազանցում է արտահանման ընդհանուր ծավալը, ինչը նշանակում է, որ ՀՀ ներքին շուկա ապրանքները մեծամասամբ ներմուծվում են այլ երկրներից: ՀՀ ապրանքների ներմուծման ծավալների աճը ենթադրում է, որ ապրանքների արտադրությամբ առավելապես զբաղվում են օտարերկրյա սուբյեկտները, հետևաբար ՀՀ օրենսդրությամբ արտադրողին պահանջ ներկայացնելու առաջնահերթության պահանջ ամրագրելը մեր կարծիքով հիմնավոր չէ՝ հաշվի առնելով օտարերկրյա արտադրողների զգալի քանակի պատճառով վերջիններիս անհատականացնելու, դատական գործընթաց սկսելու և վնասի հատուցում պահանջելու դժվարությունները: Այսինքն՝ տուժողին իր իսկ ընտրությամբ արտադրողին կամ վաճառողին պահանջ ներկայացնելու հնարավորություն ընձեռելը առավել ճկուն մոտեցում է, քանի որ սպառողը, նախնական գնահատելով ապրանքի թերության, իրեն պատճառված վնասի բնույթը, ինչու ոչ նաև ապրանք վաճառողի, իսկ արտադրողի հետ անմիջականորեն առնչվելու դեպքում նաև վերջինիս վարքագիծը, կարող է ընտրություն կատարել, թե ում դեմ վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնելու պարագայում կապահովվի իր պահանջնե-

¹ Տե՛ս ՀՀ Կառավարությանն առնթեր պետական եկամուտների կոմիտեի 19.04.2017 թվականի թիվ 11-1/13375-17 գրությունը:

² Վերաբերում է ներմուծված ապրանքների քաշին և տոննային:

րի առաջնահերթ և ամբողջական բավարարումը:

Այսպիսով, քննարկելով ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատու սուբյեկտների միջև ընտրություն կատարելու և վերջիններիս տարանջատելու հարցը, անհրաժեշտ ենք համարում անդրադառնալ նաև վերջիններիս պատասխանատվության դրսևորման առանձնահատկություններին: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է քննարկել այն հարցը, թե ապրանքների թերությունների հետևանքով վնաս պատճառելու դեպքում ե՞րբ կարող է ծագել անձանց բազմաթիվությամբ պարտավորություն, և ըստ այդմ ի՞նչ առանձնահատկություն կունենա վնաս պատճառած անձանց պատասխանատվության դրսևորումը:

Ինչպես արդեն իսկ նշել ենք, գրականության մեջ ապրանք վաճառողի կամ արտադրողի միջև ընտրություն կատարելու հնարավորություն ընձեռելը որակվել է որպես վերջիններիս համապարտ պատասխանատվության նախատեսում, մինչդեռ, ապրանք վաճառողը և արտադրողը կարող են կրել համապարտ պատասխանատվություն այն դեպքում, եթե տուժողին վնասը պատճառվի ապրանք վաճառողի և արտադրողի կողմից համատեղ:

Այլ կերպ ասած՝ վնասի պատճառմանը և՛ ապրանք վաճառողի և՛ արտադրողի մասնակցություն ունենալու դեպքում ծագում է անձանց բազմաթիվությամբ պարտավորություն և վերջիններս հանդես են գալիս որպես համապարտ պարտապաններ: Ընդ որում, վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում դրսևորվում է պասիվ համապարտություն՝ մի կողմում ի դեմս սպառողի, մյուս կողմում՝ որպես պարտապան հանդես եկող ապրանք վաճառողի և արտադրողի (կամ արտադրողների), իսկ վերջիններիս համապարտ պատասխանատվության ենթարկելու իրավական հիմք է ծառայում Քաղաքացիական օրենսգրքի 1073-րդ հոդվածի 1-ին մասը, որը սահմանում է, որ վնասը համատեղ պատճառած անձինք տուժողի առջև կրում են համապարտ պատասխանատվություն:

Ուշադրության է արժանի այն, որ վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում համապարտ պատասխանատվություն է նախատեսվում նաև այլ երկրների օրենսդրությամբ՝ օրինակ Գերմանիայի¹,

¹ Օրինակ՝ Գերմանիայի «Ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատվության մասին» օրենքի 5-րդ հոդ-

Ավստրիայի, Շվեյցարիայի և այլն¹: Եվրոպական Միության 85/374/Դիրեկտիվով և սահմանվում է, որ եթե երկու և ավելի սուբյեկտներ պատասխանատվություն են կրում նույն վնասի համար, նրանք հանդես են գալիս որպես համապարտ պարտապաններ²: Եվրոպական դեղիկտային իրավունքի սկզբունքների 9:101 հոդվածի համաձայն ևս պատասխանատվությունը համապարտ է, եթե անձը իր ինքնուրույն վարքագծով (կամ գործունեությամբ) տուժողին պատճառել է վնաս, որի պատճառմանը միաժամանակ մասնակցել է նաև մեկ այլ անձ³:

Հարկ է նշել, որ Քաղաքացիական օրենսգիրքը, նախատեսելով համապարտ պատասխանատվություն վնասը համատեղ պատճառելու համար, չի առանձնացնում այն հիմնական չափանիշները, որոնք կարող են հիմք ծառայել վնասը որպես համատեղ պատճառած որակելու համար: Այս խնդիրը իր լուծումը չի ստացել նաև իրավակիրառ պրակտիկայում, մինչդեռ, մեր կարծիքով, համապարտ պատասխանատվության կիրառման տեսանկյունից այն ունի առանցքային նշանակություն: Գրականության մեջ նշվում է, որ վնասը հա-

վածով նախատեսվում է համապարտ պատասխանատվություն երկու և ավելի ապրանք արտադրողների կողմից համատեղ վնաս պատճառելու դեպքում: Նույն հոդվածով սահմանվում է, որ, որպես կանոն, հատուցման չափի որոշումը կախված է այն հանգամանքից, թե տվյալ սուբյեկտը վնասի պատճառմանը ինչ աստիճանի մասնակցություն է ունեցել: Այս մասին առավել մանրամասն տե՛ս u Product Liability Act of 15 December 1989 (Federal Law Gazette I, p. 2198), last amended by Article 180 of the regulation of 31 August 2015 (Federal Law Gazette I, p. 1474), հասանելի է https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_prodhaftg/englisch_prodhaftg.html հղումով՝ 08.06.2017 թվականի դրությամբ:

¹ Այդ մասին առավել մանրամասն տե՛ս u **Богданов Д. Е.**, "Солидарная деликтная ответственность с позиций справедливости", Цивилист, 2013, N 3, հասանելի է <http://w.pc-forums.ru/b1249.html> հղումով՝ 08.06.2017 թվականի դրությամբ:

² Տե՛ս u **Council Directive 85/374/EEC** of 25 July 1985 "On the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products", Official Journal of the European Communities, L 210, 1985, N 07/08:

³ Տե՛ս u Principles of European Tort Law, *European Group on Tort Law*, հասանելի է <http://www egtl.org> հղումով՝ 09.06.2017 թվականի դրությամբ:

մարվում է համատեղ պատճառված, եթե այն երկու կամ ավելի անձանց հակաօրինական գործողությունների անբաժանելի հետևանք է: Ընդ որում, վնասը այս դեպքում անբաժանելի է, քանի որ անհնար է որոշել, թե որ գործողությունը, ինչ չափով է հանդիսացել առկա արդյունքի պատճառը¹:

Մեր կարծիքով, համատեղ վնաս պատճառելու դեպքում ապրանք վաճառողին և արտադրողին համապարտ պատասխանատվության ենթարկելու համար անհրաժեշտ են հետևյալ պայմանների միաժամանակյա առկայությունը՝

1. Վնասի պատճառմանը հանգեցնող հակաօրինական գործողության անմիջական կատարումը և՛ ապրանք վաճառողի, և՛ արտադրողի կողմից՝ անկախ այդ գործողությունների համաձայնեցված, նույնաբնույթ լինելու կամ միաժամանակյա ձեռնարկման հանգամանքից:

2. Ապրանք վաճառողի և արտադրողի համատեղ մասնակցությունը նույն վնասի պատճառմանը՝ անկախ յուրաքանչյուրի մասնակցության աստիճանից:

Այլ կերպ ասած՝ իրավական նշանակություն չպետք է տրվի այն հանգամանքին, թե արդյոք ապրանք վաճառողը և արտադրողը վնասի պատճառմանը հանգեցնող գործողությունները ձեռնարկվել են միմյանց հետ համաձայնեցված կամ նախօրոք իմացել են մյուս սուբյեկտի կողմից վնասի պատճառմանը հանգեցնող վարքագիծ դրևորելու մասին, իսկ ապրանք վաճառողին և արտադրողին համապարտ պատասխանատվության ենթարկելու համար պարտադիր չէ, որ նրանց համատեղ վնաս պատճառելուն ուղղված գործողությունները լինեն նույնաբնույթ: Այսպիսով, կարող ենք եզրահանգել, որ ապրանք վաճառողի և արտադրողի կողմից վնասի պատճառմանը հանգեցնող հակաօրինական գործողության անմիջական կատարման և նույն վնասի պատճառմանը համատեղ մասնակցության դեպքում վերջիններս կրում են համապարտ պատասխանատվություն²:

¹ Տե՛ս **Останина Е. А.**, «Некоторые аспекты возложения ответственности за совместно причиненный вред», Статут, 2010, հասանելի է <http://w.pc-forums.ru/b8336.html> հղումով՝ 08.06.2017 թվականի դրությամբ:

² Ինչ վերաբերում է այն դեպքերին, երբ ապրանք վաճառողը և արտադրողը հանդես չեն գալիս որպես համապարտ պարտապաններ, և տուժողը

Քննարկելով ապրանք վաճառողի և արտադրողի համապարտ պատասխանատվության կիրառման հարցը, անհրաժեշտ ենք համարում նաև նշել, որ, Քաղաքացիական օրենսգրքի 1073-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հնարավոր է համարվում տուժողի դիմումի հիման վրա և հոգուտ նրա համատեղ վնաս պատճառած անձանց վրա պատասխանատվությունը մասերով դնելը՝ դրանք որոշելով նույն օրենսգրքի 1074 հոդվածի 2-րդ կետով նախատեսված կանոններին համապատասխան¹: Այլ կերպ ասած՝ քաղաքացիական օրենսդրությամբ նախատեսվում է համապարտ պատասխանատվությունը բաժնայինով փոխարինելու հնարավորություն: Քաղաքացիական օրենսգրքի 1073-րդ և 1074-րդ հոդվածների 2-րդ մասերի համադրված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ վնասը համատեղ պատճառած անձանց վրա պատասխանատվությունը մասերով դնելը կարող է համարվել իրավաչափ բացառապես տուժողի դիմումի հիման վրա, այլ ոչ թե դատարանի սեփական նախաձեռնությամբ, և միայն հոգուտ տուժողի՝ այսինքն վերջինիս շահերի հաշվառմամբ: Այս դեպքում վնասը համատեղ պատճառած անձանց բաժինները որոշվում են վերջիններիս մեղքի աստիճանին համապատասխանող չափով, իսկ այն որոշելու անհնարինության դեպքում՝ ճանաչվում հավասար:

իրացնում է վերջիններիս միջև ընտրություն կատարելու իր իրավունքը, հարկ է նշել, որ անգամ ընտրության արդյունքում ապրանք վաճառողի (կամ ապրանք արտադրողի) դեմ վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնելու դեպքում դատարանի՝ ներկայացված հայցը մերժելու մասին վճռի կայացումը սպառողին չի գրկում արտադրողի դեմ վնասի հատուցման պահանջ ներկայացնելու հնարավորությունից, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 91-րդ հոդվածի իրավակարգավորման լույսի ներքո միայն նույն անձանց միջև, նույն առարկայի մասին և միևնույն հիմքերով վեճի վերաբերյալ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռի առկայությունն է հանգեցնում հայցադիմումի ընդունման մերժմանը:

¹ Քաղաքացիական օրենսգրքի 1074-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանվում է, որ համատեղ պատճառած վնասը հատուցած վնաս պատճառողն իրավունք ունի մյուս վնաս պատճառողներից պահանջել տուժողին վճարված հատուցման բաժինը՝ այդ վնասը պատճառողների մեղքի աստիճանին համապատասխանող չափով: Մեղքի աստիճանը որոշելու անհնարինության դեպքում բաժինները ճանաչվում են հավասար:

Մենք այն տեսակետին ենք, որ այն դեպքերում, երբ արտապայմանագրային պատասխանատվությունը վրա է հասնում առանց մեղքի այդ թվում ապրանքների թերությունների հետևանքով համատեղ վնաս պատճառելու դեպքում, համապարտ պատասխանատվությունը չի կարող փոխարինվել բաժնային պատասխանատվությամբ, ինչը բացատրվում է նրանով, որ բաժնային պատասխանատվության դեպքում առաջադրվում է վնաս պատճառողների մեղքի աստիճանը որոշելու պահանջ (մեղքի աստիճանը որոշելու անհնարինության դեպքում բաժինների հավասարության ճանաչման պահանջ): Ընդ որում, Քաղաքացիական օրենսգրքի 1074-րդ հոդվածի 2-րդ մասում հստակ նշվում է ոչ թե մեղքի առկայության կամ բացակայության, այլ դրա *աստիճանը* (ընդգծումը մերն է) որոշելու մասին:

Բացի այդ, քաղաքացիական օրենսդրության ընդհանուր տրամաբանությունը հուշում է, որ առանց մեղքի պատասխանատվության նախատեսումը պայմանավորված է տուժողի շահերի համապարփակ պաշտպանությունն ապահովելու անհրաժեշտությամբ, ինչից տրամաբանորեն բխում է, որ վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում ևս օրենսդրական կարգավորումները պետք է ուղղված լինեն այդ նպատակի իրացմանը, ինչը կարող է ապահովվել համապարտ, այլ ոչ թե բաժնային պատասխանատվության նախատեսման միջոցով: Վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում համապարտ պատասխանատվության նախատեսումը ապահովվում է պատճառված վնասը ամբողջական ծավալով հատուցելու հնարավորությունը ոչ միայն այն պատճառով, որ և՛ ապրանք արտադրողը, և՛ վաճառողը հանդես են գալիս որպես համապարտ պարտապաններ, այլև այն պատճառով, որ ամբողջական ծավալով վնասի հատուցում չստանալու պարագայում տուժողը կարող է վնասի չհատուցված մասը պահանջել վնասի հատուցման պարտականություն կրող մյուս սուբյեկտից, իսկ վնասի հատուցման պարտականությունը կարող է դադարել բացառապես հատուցման պարտականության լրիվ կատարման դեպքում: Գտնում ենք, որ ապրանք վաճառողի և արտադրողի կողմից համատեղ վնաս պատճառելու դեպքում համապարտ պատասխանատվության և այն բաժնայինով փոխարինելու հնարավորության հարցի վերաբերյալ իրականացված վերլուծության արդյունքում առաջ քաշված վերը նշված եզրահանգումները կարևոր նշանակություն ունեն նաև իրավակիրառ ճիշտ պրակտիկա ձևավոր-

րելու համար՝ հաշվի առնելով այն, որ դատական պրակտիկայում ևս վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում համապարտ պատասխանատվության և այն բաժնային պատասխանատվությամբ փոխարինելու դրույթները ունեցել են սխալ կիրառում և մեկնաբանություն¹:

Վերլուծելով ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի դեպքում ապրանք վաճառողի և արտադրողի համապարտ պատասխանատվության հարցը, անդրադառնանք նաև ռեգրեսի (հետադարձ պահանջի) իրավունքի խնդրին: Վ. Ա. Եղիազարովը ռեգրեսի իրավունքը բնորոշում է որպես պարտապանի փոխարեն կամ նրա մեղքով պարտականությունը կատարած անձին պատկանող և պարտապանին ներկայացվող հետադարձ պահանջի իրավունք: Յու. Վ. Ժուրավլևան նշում է, որ ռեգրեսային պարտավորությունները առաջանում են ոչ միայն այն դեպքում, երբ պարտավորության կատարման պարտականությունը դրված է մեկ անձի վրա, բայց իրականացվում է այլ սուբյեկտի կողմից, այլ նաև այն դեպքում, երբ պարտավորությունը մեկ սուբյեկտը կատարում է մեկ այլ անձի մեղքով²:

Պետք է նշել, որ Քաղաքացիական օրենսգրքում ռեգրեսի (հետադարձ պահանջի) իրավունքին նվիրված է առանձին հոդված: Մասնավորապես, Քաղաքացիական օրենսգրքի 1074-րդ հոդվածից բխում է, որ ռեգրեսի իրավունք է ընձեռվում՝ 1. այլ անձի պատճառած վնասը հատուցած անձին, 2. համատեղ պատճառած վնասը հատուցած վնաս պատճառողին, 3. Հայաստանի Հանրապետությանը՝ հետաքննության, նախաքննության, դատախազության մարմինների կամ դատարանի պաշտոնատար անձի պատճառած վնասը հատուցելու դեպքում: Նույն հոդվածի 4-րդ մասում հստակ առանձնացվում են ռեգրեսի իրավունք չունեցող սուբյեկտների շրջանակը՝ տասնչորս տարեկան չդարձած, տասնչորսից մինչև տասնութ տարեկան անչափահասները և անգործունակ ճանաչված քաղաքացու պատ-

¹ Տե՛ս օրինակ Երևան քաղաքի կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանի թիվ ԵԿԴ/2860/02/08 քաղաքացիական գործով 24.11.2008 թվականի վճիռը:

² Տե՛ս **Журавлева Ю. В.**, «Прегресс в гражданском праве России»: автореферат дисс. к.ю.н.: Москва, 2009, էջ 8, հասանելի է <http://dlib.rsl.ru/viewer/01003491-016#?page=1> հղումով՝ 12.05.2017 թվականի դրությամբ:

ճառած վնասի հատուցման պարտականություն կրող սուբյեկտները:

Ուշադրության է արժանի, որ Քաղաքացիական օրենսգրքի՝ ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման կարգավորմանն ուղղված դրույթներում բացակայում է որևէ կարգավորում վնասը հատուցած անձի հետադարձ պահանջի իրավունքի վերաբերյալ: Վերը նշվածի հետ կապված, Վ. Գ. Կորենևան, խոսելով ՌԴ քաղաքացիական օրենսգրքի նույնանման իրավակարգավորման մասին, նշում է, որ օրենսդիրը որևէ նորմ չի նախատեսել ապրանք վաճառողի կամ արտադրողի հետադարձ պահանջների վերաբերյալ, և, ըստ այդմ, եզրահանգում է, որ այդ հարցի կարգավորմանն ուղղված դրույթին լայն մեկնաբանություն տալը և ռեգրեսի իրավունք ճանաչելը անհիմն է¹:

Մենք համաձայն չեն հեղինակի այս տեսակետին հետևյալ պատճառաբանությամբ

1. Արտապայմանագրային հարաբերությունների շրջանակում ռեգրեսի իրավունք չունեցող սուբյեկտների սպառիչ ցանկը նախատեսված է Քաղաքացիական օրենսգրքի 1074-րդ հոդվածի 4-րդ մասով, իսկ ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառած վնասը հատուցած սուբյեկտները այդ հոդվածում չեն առանձնացվում որպես ռեգրեսի իրավունք չունեցող սուբյեկտներ:

2. Բացահայտելով, որ ապրանք վաճառողը և արտադրողը (կամ արտադրողները) կարող են կրել համապարտ պատասխանատվություն, պետք է ի նկատի ունենալ, որ Քաղաքացիական օրենսգրքի 364-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ուժով համապարտ պարտապանների հարաբերություններից այլ բան չբխելու դեպքում համապարտ պարտականությունը կատարած պարտապանը մնացած պարտապանների նկատմամբ ունի հետադարձ պահանջի իրավունք (հավասար բաժիններով՝ հանելով իր բաժինը):

Այսինքն՝ համապարտ պատասխանատվության դեպքում գործում է հետադարձ պահանջի իրավունքի առկայության պրեզումցիան (կանխավարկածը), բացառությամբ այն դեպքի, երբ համապարտ պարտապանների հարաբերությունների էությունից ուղղա-

¹ См. u **Коренева В. Г.**, «Ответственность за недостатки товаров, работ и услуг как особый вид деликтной ответственности в гражданском праве Российской Федерации», Бизнес в законе, Экономико-юридический журнал, 2011, N 2, էջ 94:

կիրեն այլ բան է բխում: Այսպիսով, կարող ենք եզրահանգել, որ ապրանքների թերությունների հետևանքով վնասը համատեղ պատճառելու դեպքում վնասը հատուցած սուբյեկտը օժտված է հետադարձ պահանջի իրավունքով, իսկ վնասը հատուցած անձի ռեզրեսի իրավունքը պետք է ծագած համարել համապարտ պարտականության լրիվ կատարման արդյունքում՝ այլ կերպ սասած վնասի ամբողջական հատուցումից հետո:

ОТВЕТСТВЕННЫЕ ЛИЦА ЗА ВРЕД, ПРИЧИНЕННЫЙ ВСЛЕДСТВИЕ НЕДОСТАТКА ТОВАРА

Шушаник Гукасян

Аспирант кафедры гражданского права ЕГУ

В статье анализируется вопрос ответственности продавца и производителя за вред, причиненный вследствие недостатка товаров, представлены основные критерии, которые могут служить основанием для определения вреда как совместно причиненного, а также особенности, необходимые для рассмотрения ответственной стороны как производителя, так и продавца.

LIABLE PARTIES FOR DAMAGE CAUSED BY DEFECTS IN PRODUCTS

Shushanik Ghukasyan

PhD student of the Chair of Civil Law of the YSU

The article analyses the issue of peculiarities of the seller and manufacturer's liability for the damage caused by defects in products, the main criteria that can serve as a basis for qualifying the damage as a joint, and the features necessary to consider the liable party as a producer or a seller.

Բանալի բառեր – Ապրանքներ, համատեղ պատճառված վնաս, հատուցում, ապրանք վաճառող, ապրանք արտադրող

Ключевые слова: товар, совместно причиненный вред, компенсация, продавец, производитель

Key words: Products, joint damage, compensation, product seller, producer